

LITERATURA

- HULTÉN E. & FRIES M. 1986. Atlas of north European vascular plants. North of the tropic of cancer. 1–3, ss. 1172. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- KAŹMIERCZAKOWA R. 1993. *Ranunculus illyricus* L. – jaskier illiryjski. – W: K. ZARZYCKI & R. KAŹMIERCZAKOWA (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, ss. 69–70. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MEDWECKA-KORNAŚ A. 1959. Roślinność rezerwatu stepowego „Skorocice” koło Buska – Ochr. Przyr. **26**: 171–260
- SCHUBE T. 1903. Die Verbreitung der Gefässpflanzen in Schlesien. ss. 361. R. Nischkowsky, Breslau.
- WIMMER F. 1857. Flora von Schlesien preussischen und österreichischen Anteils oder von obern Oder- und-Weichsel-Quellen-Gebiet. 3. Ed. ss. lxxix+695, F. Hirt's Verl., Breslau.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), Lista roślin zagrożonych w Polsce, ss. 87–98. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

KRYSZYNA TOWPASZ i ANNA CWENER, *Zakład Ekologii Roślin, Instytut Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska.*

Przyjęto do druku: 26.10.2001 r.

Nowe stanowisko *Adonis flammea* (Ranunculaceae) w południowo-zachodniej Polsce

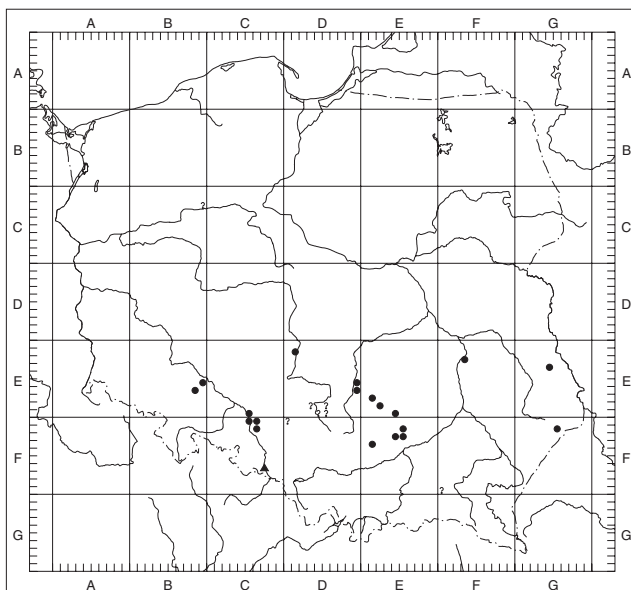
Adonis flammea Jacq. należy do bardzo rzadkich składników polskiej flory. Ze względu na niewielką liczbę stanowisk oraz stały ich spadek zaliczony został do gatunków wymierających (E) w skali kraju (ZARZYCKI & SZELĄG 1992; ZARZYCKI 1993). Również na Górnym Śląsku uznany został za gatunek wymierający (PARUSEL i in. 1996), a w województwie opolskim – za wymarły (Ex) (SPAŁEK 1997). Jest również gatunkiem zagrożonym wymarciem w Niemczech (KORNECK i in. 1996) oraz krytycznie zagrożonym w Czechach i Słowacji (HOLUB i in. 1979; ČEŘOVSKÝ 1999).

Adonis flammea jest archeofitem pochodzenia śródziemnomorsko-irano-turańskiego (MEUSEL i in. 1965; ZAJĄC 1979, 1987). Rośnie najczęściej w wapieniolubnych zespołach zbożowych ze związku *Caucalidion lappulae* i uznawany jest za gatunek charakterystyczny dla zespołu *Caucalido-Scandicetum* (OBERDORFER 1994; POTT 1995; MATUSZKIEWICZ 2001). Sporadycznie obserwowany był na odkrywkach margla (MOWSZOWICZ & SICIŃSKI 1970) oraz w miejscach ruderalnych (MICHALAK 1968, 1970; SZOTKOWSKI 1988).

W Polsce gatunek ten występuje tylko w południowo-zachodniej, południowej i centralnej części kraju (ZARZYCKI 1993; ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Aktualnie najwięcej jego stanowisk znajduje się na Wyżynie Małopolskiej (GŁĄZEK i in. 1986–1987; ZARZYCKI 1993). W Polsce południowo-zachodniej był dotychczas podawany z Opola (FIEK 1881; SCHUBE 1903; KUŹNIEWSKI 1958; MICHALAK 1968, 1970; SZOTKOWSKI 1988), Prószkowa, Winowa, między Oltaszynem a Wysoką (FIEK 1881; SCHUBE 1903), Gogolina, Kępy,

Tarnowa Opolskiego, między Wilczkowem i Jaksonowem (SCHUBE 1903) i Kamienia Śląskiego (MICHALAK 1976).

Nowe stanowisko *Adonis flammea* znajduje się w centrum Raciborza na terenie dworca kolejowego w kwadracie ATPOL CF67 (Ryc. 1). Racibórz położony jest na obszarze mezoregionu Kotlina Kozielska wchodzącego w skład Niziny Śląskiej (KONDRACKI 1988), w południowo-zachodniej części województwa śląskiego.

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Adonis flammea* Jacq. w Polsce (według ZAJĄC & ZAJĄC 2001, zmienione). ● – istniejące stanowisko; ▲ – nowe stanowisko; ? – stanowisko wątpliwe.

Fig. 1. Distribution of *Adonis flammea* Jacq. in Poland (according to ZAJĄC & ZAJĄC 2001, modified). ● – exist locality; ▲ – new locality; ? – uncertain locality.

Adonis flammea występuje tu na torowisku obok dworca głównego na podłożu kamiennym. Na stanowisku obserwowanym tu w sezonie wegetacyjnym 2000 r. stwierdzono 2 kwitnące osobniki. Opisywanemu gatunkowi towarzyszą: *Papaver rhoeas*, *Capsella bursa-pastoris*, *Chamomilla recutita* i *Cardaminopsis arenosa*.

Ze względu na swoje usytuowanie w sąsiedztwie terenów intensywnie penetrowanych przez ludzi oraz niewielką liczebność populacji stanowisko to jest poważnie zagrożone.

Podziękowania. Panu Profesorowi Adamowi Zającowi dziękujemy za udostępnienie bazy danych ATPOL i przygotowanie mapy rozmieszczenia *Adonis flammea* w Polsce.

Summary. New site of *Adonis flammea* (Ranunculaceae) in south-western Poland. A new site of *Adonis flammea* was discovered in the center of Racibórz, at the railway station area (ATPOL grid square – CF67). Two blooming plants were found in 2000. The species was spotted here in railway track next to the main station, on stony soil.

LITERATURA

- ČEŘOVSKÝ J. 1999. *Adonis flammea* Jacq. – W: J. ČEŘOVSKÝ, V. FERÁKOVÁ, J. HOLUB, Š. MAGLOCKÝ & F. PROCHÁZKA, Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČR a SR. Vyšší rostliny. 5. s. 14. Příroda a.s., Bratislava.
- FIK E. 1881. Flora von Schlesien. ss. 527. J. U. Kern's Verl., Breslau.
- GLĄZEK T., KOWALIK E., ŁUSZCZYŃSKA B. & ŁUSZCZYŃSKI J. 1986–1987. Rozmieszczenie wybranych gatunków chwastów segetalnych ze związku *Caucalidion daucoidis* R. Tx. 1950 na obszarze województwa kieleckiego i zachodniej części województwa tarnobrzskiego (podprovincja Wyżyna Środkowomłopolska). – *Fragm. Flor. Geobot.* **31–32**(1–2): 121–140.
- HOLUB J., PROCHÁZKA F. & ČEŘOVSKÝ J. 1979. Seznam vyhynulých, endemických taxonu vyšších rostlin kvetenu CSR (1. Verze). – *Preslia* **51**: 213–237.
- KONDRACKI J. 1988. Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne. ss. 340. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- KORNECK D., SCHNITTLER M. & VOLLMER I. 1996. Rote Liste der Farn- und Blütenpflanzen (*Peridophyta* et *Spermatophyta*) Deutschlands. Rote Liste gefährdeter Pflanzen Deutschlands. – *Schr.-R. f. Vegetationskde.* **28**: 21–187.
- KUŹNIEWSKI E. 1958. Notatki florystyczne ze Śląska Opolskiego. – *Fragm. Flor. Geobot.* **3**(2): 3–4.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. ss. 537. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MEUSEL H., JÄGER E. & WEINERT E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. ss. 583. (Tekst). G. Fischer, Jena.
- MICHALAK S. 1968. Interesujące gatunki synantropijne z terenu miasta Opola. – *Fragm. Flor. Geobot.* **14**(2): 177–187.
- MICHALAK S. 1970. Flora synantropijna miasta Opola. – *Opol. Roczn. Muz.* **4**: 5–179.
- MICHALAK S. 1976. Nowe stanowiska rzadszych roślin synantropijnych w woj. opolskim. – *Zesz. Przym. Opol. Tow. Przym. Nauk* **16**: 33–49.
- MOWSZOWICZ J. & SICIŃSKI J. 1970. Nowe stanowisko *Adonis flammeus* Jacq. w województwie łódzkim. – *Fragm. Flor. Geobot.* **16**: 445–447.
- OBERDORFER E. 1994. Pflanzensoziologische Exkursionsflora. ss. 1055. Wyd. 7. Verl. E. Ulmer, Stuttgart.
- PARUSEL J. B., WIKI S. & BULA R. (red.) 1996. Czerwona lista roślin naczyniowych Górnego Śląska. – *Raporty, Opinie* **1**: 8–42. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- POTT R. 1995. Die Pflanzengesellschaften Deutschlands. ss. 622. Wyd. 2. Verl. E. Ulmer, Stuttgart.
- SCHUBE T. 1903. Die Verbreitung der Gefäßpflanzen in Schlesien, preussischen und österreichischen Anteils. ss. 361. Druck von R. Nischowsky, Breslau.
- SICIŃSKI J. T. 1995. *Adonis flammea* Jacq. – występowanie i zagrożenie w Polsce. – W: Z. MIREK & J. J. WÓJCICKI (red.), Szata roślinna Polski w procesie przemian. Materiały Konferencji i Sympozjów 50 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego 26.06–01.07.1995. Kraków: s. 359.
- SPAŁEK K. 1997. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w województwie opolskim. – *Natura Silesiae Superioris* **1**: 17–32. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, Katowice.
- SZOTKOWSKI P. 1988. Flora synantropijna portów rzecznych górnej Odry. Gliwice, Koźle, Opole. ss. 235. Muz. Śl. Opol., Opole.
- ZAJĄC A. 1979. Pochodzenie archeofitów występujących w Polsce. – *Rozpr. Habil. Uniw. Jagiell. Kraków* **29**: 1–113.
- ZAJĄC A. 1987. Studies on the origin of archaeophytes in Poland. Part III. Taxa of Irano-Turanian,

- Euro-Syberian-Irano-Turanian and Mediterranean Irano-Turanian origin. – Zesz. Nauk Uniw. Jagiell. **834** Pr. Bot. **15**: 93–129.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. ss. 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), Lista roślin zagrożonych w Polsce. Wyd. 2, ss. 87–98. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZARZYCKI K. 1993. *Adonis flammea* Jacq. – miłek szkarłatny. – W: K. ZARZYCKI & R. KAŹMIERZAKOWA (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, ss. 68–69. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.

KRZYSZTOF SPAŁEK i ALEKSANDRA BRZEZIŃSKA, *Zakład Botaniki, Katedra Biosystematyki, Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 22, PL-45-052 Opole.*

Przyjęto do druku: 14.12.2001 r.

Nowe stanowisko *Epipogium aphyllum* (Orchidaceae) na Wyżynie Częstochowskiej

W trakcie badań florystycznych w lipcu 2001 r. znaleziono nowe stanowisko saprofitycznego storczyka *Epipogium aphyllum* Sw. (storzana bezlistnego). Gatunek podlegający ochronie ścisłej według ZARZYCKIEGO i SZELĄGA (1992) należy w Polsce do grupy gatunków narażonych na wyginięcie (kategoria V). Umieszczony jest również na „Czerwonej liście roślin naczyniowych Górnego Śląska” (PARUSEL i in. 1996) i na terenie byłego województwa częstochowskiego posiada kategorię Ex.

Najczęściej spotykany jest w Sudetach, Tatrach, Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej oraz w rejonie Pojezierza Kaszubskiego (BERNACKI 1999).

Nowe stanowisko *Epipogium aphyllum* zlokalizowane jest na terenie zespołu wzgórz Skały Kroczyckie, na który składają się: Góra Zborów, Kołoczek, Pośrednia, Popielowa, Łysak, Jastrzębnik oraz najdalej wysunięta na północny-wschód Góra Słupsko. Według podziału fizyczno-geograficznego (KONDRACKI 1994) Skały Kroczyckie położone są w obrębie Wyżyny Częstochowskiej (mezoregion 341.34), natomiast według podziału geobotanicznego (SZAFAER 1977) znajdują się w obrębie okręgu środkowego, krainy Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej, poddziału Pasa Wyżyn Środkowych i działu Bałtyckiego.

Na opisywanym stanowisku (kwadrat ATPOL **DF 06**) gatunek występuje na zboczu północno-zachodnim góry Popielowa (Ryc. 1), które porośnięte jest lasem bukowym. W najbliższym otoczeniu stanowiska storczyka znajdują się liczne wychodnie skalne, zbudowane głównie z górnourajskich wapieni skalistych. W płacie o powierzchni 100 m² wraz z pojedynczym osobnikiem *Epipogium aphyllum* rosły w warstwie drzew młode okazy *Fagus sylvatica*; warstwa krzewów i runa nie występowała.

Największym zagrożeniem dla stanowiska jest coraz intensywniej rozwijająca się wspinaczka skałkowa i ruch turystyczny, bowiem przez teren Skał Kroczyckich bądz